

Evropeizacija Srbije – strateški interes vojvodanskih Mađara

1. Euroidentifikacija vojvodanskih Mađara

Snažno euroregionalno opredeljenje vojvodanskih Mađara proizilazi iz istorijskih i geografskih faktora. To znači da postoji jasno opredeljena istorijsko-kulturna povezanost i saradnja Mađara u Srednje-istočnoj Evropi, odnosno u Karpatskom regionu, bez obzira da li oni žive u samoj matici ili u susjednim zemljama.

Evropska orijentacija vojvodanskih Mađara je njihov strateški interes uglavnom iz dva razloga: 1- mogućnost veće prekogranične saradnje sa maticom i ostalim mađarskim zajednicama u Karpatskom regionu koji već žive u okvirima Evropske Unije (gateway - tranzicioni značaj) 2 – po uverenju Mađara u Vojvodini, interregionalna saradnja sa EU bi prevazilazio periferni status severne Vojvodine u Srbiji (dolazak investicije, otvaranje novih radnih mesta i posledica toga bi bila: gravitaciono, a ne emigraciono područje). Tu možemo navesti primer značaja međunarodnog Koridora 10, čija potpuna izgradnja sa pratećim investicionim objektima bi značilo neposrednu vezu sa Evropom celokupne Srbije, ali i Vojvodine. Koridor upravo prolazi kroz područje gde pri granici sa Mađarskom žive u većini Mađari.

Mađarska zajednica u Vojvodini doživljavala i dan danas deli sudbinu bivše Jugoslavije ili Srbije. Kako već više od pola veka traje u našoj zemlji intenzivnija međuregionalna i međunarodna migracija, sa naglaskom emigracionih tokova, tako i Mađari u Vojvodini pokazuju relativno veliku mobilnost. Njihova migracija ima više smerova. Unutrašnja migracija je uglavnom u okvirima pokrajine, i teče iz Banata prema Bačkoj, kao i iz južnih krajeva Vojvodine prema severu. Međunarodna migracija vojvodanskih Mađara u posleratnom periodu takođe traje više decenija, uglavnom sa istim motivima kao i kod većinskog naroda, a to je ekonomski razlog (zarada, traganje za zaposlenjem u inostrantvu, karijera, školovanje). Ipak ako pogledamo zadnju deceniju, Mađari najviše odlaze u maticu, i manje njih bira kao ciljnu zemlju Nemačku, Kanadu ili Australiju, kao u ranijim periodima (šesdesetih ili sedamdesetih godina). Razlog je društvena tranzicija Mađarske i ekspanzija njene privrede, ulazak u EU.

Tabela br. 1. Ciljne zemlje emigranata Mađara iz Vojvodine i vreme provedeno u inostrantvu (1998–2002)

Zemlja	1–4 god.	5–9 god.	10–14 god
Ukupno	2 169	2 391	2 475
Mađarska	1 440	1 558	1 049
Nemačka	258	304	728
Austrija	63	116	262
Kanada	101	141	88
Svajcarska	20	51	100

Izvor: Szerbiai nemzetiségi mozaik, p. 348.)

Na osnovu istraživanja javnog mnjenja sprovedeno kod odraslog stanovništva Mađara u Vojvodini 2007 godine², njihovo gravitaciono mikropodručje danas (životna-, radna sredina, školovanje, nabavka) je Subotica, Novi Sad, Senta, Segedin, Ada itd.

¹ Profesor univerziteta - uvodno predavanje na konferenciji Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, *Mađarska zajednica kao most između Srbije i EU – Uloga mađarske zajednice u promovisanju evropskih vrednosti*, Novi Sad, 12. 12. 2008.

Iste godine u februaru sprovedeno je drugo istraživanje (Media 2007) na uzorku od 1417 ispitanika Mađara³ u kojem smo ispitivali i njihov regionalni identitet.

Tabela. br. 2. Regionalna pripadnost vojvođanskih Mađara (2007)

Red. br.	Srednja vrednost ocene pripadnosti određenim regionima (1-5)	Prosek ocene
1.	Pripadam Vojvodini	4,57
2.	Pripadam malom regionu gde živim	4,36
3.	Pripadam naselju gde sam se rodila	4,33
4.	Pripadam Evropi	3,18
5.	Pripadam Srbiji	2,64
6.	Pripadam Srednje-istočnoj Evropi	2,52
7.	Pripadam istorijskoj Mađarskoj	2,06

Na osnovu podatak se vidi da Mađari izuzetno visoko preferiraju pokrajinu, jer srednja ocena osećanja pripadnosti Vojvodini je veći od 4,5 (max. je 5). Zatim sledi mali region ili naselje gde žive (napr. Bačka, severni Banat, Subotica itd.), a posle toga nalazi se pripadnost Evropi (3,18). Sa niskom srednjom ocenom (ispod 3), tek na 5 mestu stoji izjava da „Pripadam Srbiji“, a još manje glasova su dobili euroregion Srednje-istočna Evropa, a još manje matica to jest istorijska Mađarska (ocena oko 2, minimalna ocena je bila 1).

Mogli bi konstatovati da su vojvođanski Mađari tradicionalno vezani, po mestu rođenja i života, zatim i na osnovu svoje delatnosti (radno mesto, rodbinske veze, školovanje) za svoje mikroregione u okviru pokrajine. Ono što im znači budućnost ili nadu da će opstati, to nije ni pre svega Srbija, niti Mađarska, negi Evropa. Ovo se vidi i iz njihovog stava, kada su dali odgovor na pitanje još 2004 godine⁴: Šta njih brine u društvu?

Tabela. br. 3. Reformski stavovi vojvođanskih Mađara? - 2004

Šta Vas brine najviše u društvu?	Broj odgovora od 4125 ispitanika	%
Zaostajanje iza sveta i Evrope	1 322	32,0
Sporost ekonomskih reformi	1 237	30,0
Izgubljena autonomija Vojvodine	915	22,20
Ucena zapada	199	4,80
Budućnost Srbije	190	4,60

² Istraživanja je sproveo Naučno društvo za hungarološka istraživanja (Subotica) u sklopu međunarodnog projekta Karpat-Panel na reprezentativnom uzorku od 380 ispitanika u 17 opština i 26 naselja u Vojvodini, gde uglavnom žive Mađari. Vidi publikaciju Iren Gabrić Molnar na mađarskom jeziku: Tájiidentitásunk a materiális és immateriális tényezők ölelésében, In: *Regionális erónlét, A humánerőforrás befolyása Vajdaságban*, Ed.. Gábrity Molnár Irén és Mírnics Zsuzsa, mtt 13. Izdavač: Naučno društvo za hungarološka istraživanja, Subotica, 2008.

³ Istraživanja je sproveo Naučno društvo za hungarološka istraživanja (Subotica) po naredžbi Nacionalnog saveta Mađara. Koordinator projekta Iren Gabrić Molnar.

⁴ Empirijsko istraživanje odraslog stanovništva u opštinama Vojvodine gde žive Mađari 2004. godine (projekat finansiran od strane Opštine Subotica, zatim fondacije Arany Janoš iz Mađarske). Istraživanja je sproveo Naučno društvo za hungarološka istraživanja (Subotica) na uzorku od 4125 ispitanika. Koordinator projekta Iren Gabrić Molnar.

Odraslo stanovništvo na severu Vojvodine najviše je brinulo zaostajanje iza sveta i Evrope, zatim spornost ekonomskih reformi i izgubljena autonomija Vojvodine. Problemima oko ucene zapada (oko haških optuženika) i budućnosti Srbije već ne zanimaju ovdašnje stanovništvo (pretežno Mađarski živalj). A pojmovi koje vezuju za EU (2007): mir (36,3%), ekonomski napredak (17,4%) i slobodno putovanje, zaposlenje i učenje u EU (14,2%).

2. Da li i kako se približiti Evropskoj Uniji?

Približavanje evropskim vrednostima nikad nije lak put ni jednoj zemlji u tranziciji, a pogovo nije lako onom sloju stanovništva koji misli da time može da izgubi jedan deo svoga identiteta i da će se otvaranjem društva suočiti sa mnoštvom novih srednostnih standarda koji su tvorevina drugih naroda. Koji su prednosti i nedostaci mađarske zajednice koja se već suočava sa evropeizacijom?

1. Prednosti Mađarske zajednice:

- slični istorijski i kulturološki obrasci zbog čega više od 90% se oseća Evropljaninom
- multikulturalni suživot i multilingvistička prednost u regionu
- tradicionalna prekogranična saradnja (školovaje, rodbinske veze, mala privreda, trgovina, terenski poslovi)

2. Nedostaci koji koče evropeizaciju:

- nedovoljno razvijena infrastruktura u regionu i pogotovo na selu
- vizni režim i opterećenost graničnih prelaza (pre svega kod Horgoša)
- nedostatak investicionih sredstava u razvoj privrede i infrastrukture
- privredna perifernost (zaostajanje) prigraničnih područja u Srbiji.

Ako pogledamo kakva je situacija oko identiteta građanina Srbije, 2007. godine, na 1047 ispitanika⁵ na pitanje „Da li se Vi lično osećate Evropljaninom?“ odgovori su kretali ovako: 42%- Da; 25%-i da i ne; 32%-ne. Dakle građanski identitet kod Srba ima ubedljivi prioritet, ali malo njih se oseća pravim Evropljaninom:

- 45% populacije prvenstveno se oseća građaninom Srbije
- Lokalni, odnosno etnički identitet se podjednako navodi (23%)
- malo je onih koji sebe prvenstveno doživljavaju kao Evropljanina: 9%.

Na pitanje „Da li podržavate članstvo naše zemlje u Evropsku uniju?“ odgovori su ipak ubedljivi (oko 70%), ali treba da znamo da naš građanin pridruživanje identifikuje sa ukidanjemvize, slobodnim kretanjem, zapošljavanjem u EU.

Uloga Mađarske zajednice u Srbiji tokom evropeizacije društva raste upravo iz razloga što:

- ☛Mađari u Vojvodini imaju nadprosečnu multikulturalne navike i komunikacione veze sa maticom i delom Evrope (nevladine organizacije i porodični kontakti)
- ☛Prekogranična saradnja sa Mađarskom je razvijena na bazi kulturoloških, obrazovnih veza, a može se razvijati najviše na polju uslužne delatnosti (komunikacije, trgovine)
- ☛Instiucionalna i lokalna saradnja pri graničnom pojasu je u porastu, nedostaje pojačana privredna saradnja.

Dakle potrebna je promena shvatanja o prekograničnoj interregionalnoj saradnji. To između ostalog znači da treba *prevazići državni centralizam u tom pogledu i u Srbiji i u Mađarskoj. Zamerka je da se dugo čeka na odobrenje i najsitnije privredne ili intiuacionalne saradnje iz Beograda ili Budimpešte.* Ono što subjekti u prigraničnom pojasu već davno očekuju, je:

I Euroregionalna saradnja na bazi manjih, konkretnih bi- i trilateralnih institucionalnih saradnji između lokalnih zajednica i gradova

⁵ Vidi website Agencije „Strategic Marketing - <http://www.ap.co.yu/> ili www.smmri.com

I *Mikroregije, bratski gradovi, kvazi „mini-evroregije”* (Gateway i tranzitfunkcije)

I *Preduzetničke oblasti - industrijski parkovi bescarinske zone*

Rezultat gore navedenih aktivnosti su otvaranje novih radnih mesta, veća fluktuacija radnika, intelektualaca i rast obrazovnog nivoa aktivnog stanovništva.

U starteškim planovima regionalnog razvoja trebalo bi da bude prioritet jačanje prostornog, fizičkog i infrastrukturnog integriteta prekogranične oblasti, a to obuhvata:

1. Investicije - jačanje granične infrastrukture (razvoj/otvaranje novih graničnih prelaza, rehabilitacija puteva, biciklističkih staza, izgradnja i rehabilitacija železničkih puteva i stanica, luka i pristaništa na prigraničnim područjima).

2. Priprema većih ulaganja (studije izvodljivosti, građevinski projekti, arhitektonski planovi, procena uticaja na životnu sredinu, istraživanje tržišta i humanog kapitala)

Posebnu pažnju bi trebalo posvetiti promovisanju prekograničnih inicijativa, olakšavanju integracije tržišta i povećanju koherentnosti među lokalnim zajednicama. To iziskuje pre svega:

Ø Formiranje objekata poslovne infrastrukture (poslovni inkubatori, industrijski parkovi i trgovinski centri),

Ø Podršku prekograničnim malim i srednjim preduzećima (organizovanje prekograničnih klastera, razvoj sektorske prekogranične saradnje, zajedničko konkurisanje za EU sredstva).

Posebno mesto zauzima promovisanje saradnje u oblasti istraživanja, naučne-tehnologije i u oblasti razvoja ljudskih resursa, jer to obuhvata:

☛ Stvaranje novih neposrednih partnerstava, saradnje između istraživačkih instituta ili univerziteta u aktivnostima ekonomskih i tehnoloških istraživanja i razvoja, kao i u društvenim, lingvističkim naukama.

☛ Infrastrukturni razvoj informatičke i komunikacione tehnologije + Medijska komunikacija, permanentna razmena informacija.

☛ Akcije neposredne saradnje među ljudima:

1. Podrška prekograničnim kulturno-obrazovnim dešavanjima,
2. Zajednički kursevi jezika,
3. Susreti mladih i nevladinih organizacija.

Zaključci:

Na bazi do sada obavljenih socioloških istraživanja među stanovništvom mogu zaključiti sledeće:

1. Reformski stavovi građana i njihova evropska orijentacija su u direktnoj korelaciji.
2. Evropski orijentisani građani u Srbiji su uglavnom mladi, visokoobrazovani, gradsko stanovništvo, žene i nacionalne manjine.
3. Uspešnost i tok društveno-ekonomske reforme u Srbiji je i garancija za prevazilaženje apatije, pesimizma, pasivnosti prema evropskim vrednostima kod pojedinih društvenih slojeva.
4. Multikulturalne i multilingvističke sredine su tolerantnije i brže prihvataju strane/nove vrednosne sisteme.
5. Evropska orijentacija vojvođanskih Mađara je neosporno očekivanje od Srbije. A očekivanja stanovništva su da ćemo procesom evropeizacije postići otvorenost države i čitavog društva kroz mobilnost robe i ljudi, strane investicije, komunikaciju sa svetom, zatim da će se uvesti novi tržišni standardi i vrednosti, podići nivo obrazovanja, a time ćemo imati više šansi na tržištu rada.
6. Regionalni razvoj prigraničnih oblasti rezultiraće: više investicija, preduzetništva i formiranje prekogranične mreže institucija (interregionalizam).
7. Dakle ono što predstoji u skoroj budućnosti jesu multikulturološki obrazci, tolerancija umesto etnocentrizma.